

Det är högst beklagligt, att så litet återstår av denna en gång säkerligen vackra ristning. Inskriften är alltför fragmentariskt bevarad för att tillåta en rekonstruktion. Det är emellertid icke uteslutet, att man vid grävningar på kyrkogården kommer att kunna påträffa ytterligare delar av den vackra stenen.

1170. Vittinge kyrka.

Pl. 149.

Litteratur: L 778, D 1:281. Anteckning i F a 1 s. 48; Acta literaria Sveciæ 1726, s. 174; O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60) 1, s. 201, 475; O. Grau, Beskrifning Öfver Wästmanland (1754), s. 606 [omtrycket 1904, s. 474]; N. R. Brocman, Anteckning i Bautil (R 556 a, s. 183); Kyrkoinventarium 1829 (ATA); D. Hummel, Några ord till upplysning om bladet »Skattmansö» (1865), s. 59; UFT h. 3 (1873), s. 44; O. v. Friesen, Upplands runstenar (1913), s. 62 f.; A. Kempe, E. Apelqvist och O. Sjögren, Sverige 5 (1915), s. 41; H. Hasselgren, Skrivelse till Riksantikvarien den 16/10 1924 (ATA); S. B. F. Jansson, Runinskriftsinventering i Uppland 1943 (ATA), Vittinge sockens runstenar (i: Vittingebygd 1957), s. 3.

Äldre avbildningar: Dybeck, D 1:281; Jansson a.a. 1957.

Stenen står rest vid västra bogårdsmuren, 4 m. SV om klockstapelns sydvästra hörn. På Geologiska kartbladet »Skattmansö» är stenen utmärkt. — I F a 1 finnes en marginalanteckning (på s. 48) av följande lydelse: »Buræi Resebook Een Runesten under Hwijtinge Kläckestapul». I Svenska runstenar (F m 60) skriver Celsius: »Hwittinge under Klock stapelen En sten med samma slags runor som wid Ramsjö [= U 1175] ... Klockstapelen står på Kyrkogården och ligga syllarna så tätt på stenen att allenast några runor kunna läsas. Doch många flere än desse härofvänföre satte.¹ Men dhe andre äro och af beck öfverhöljde, som måste bortskrapas innan runorna kunna läsas. A. C. aftagen den 1 Maji 1726 af A. C. som denna sten först up funnit.» Med annat bläck tillfogar Celsius på samma sida: »O. C. besåg denna sten den 31 jul. 1726. och kunde för becket och syllarna af Klockstapelen ej komma till rätta med at afskrifva honom». Den upptäckt, som A[nders] C[elsius] gjorde våren 1726 i Vittinge, omtalas också i Acta literaria Sveciæ 1726: »Circa initium

mensis Maji Dn. ANDREAS CELSIUS invenit, in parœcia Hwittinge ... sub turri, ex qua campanæ templi istius parochiæ suspenduntur, lapidem iisdem plane runis, sed integrioribus, exaratum, quæ in monumento Ramsiöensi ejusdem parœciæ dudum observatæ sunt»; se vidare U 1175. — Grau nämner också U 1170: »Under Kläckstapelen här wid Kyrkan skal ligga en Runsten». Några årtionden senare har stenen tagits loss, vilket framgår av följande uppgift i Kyrkoinventarium 1829, som säkerligen åsyftar U 1170: »En på vestra sidan liggande Runsten, men huilken af tjära är så besuddlad, att nästan ingen Runa å den kan skönjas». I beskrivningen till Geologiska kartbladet »Skattmansö» (1865) uppges, att runstenen »vid Hwittinge kyrka ... står upprest mot kyrkogårdsmuren». UFT (1873): »L. 778. Under klockstapelen, äfven ristad med främmande runmynder. Är troligen den, som nu står på kyrkogården upprest mot muren.» — Dybeck: »Stenen, ofvan afslagen, står lutande mot bogårdsmuren». — I en skrivelse till Riksantikvarien år 1924 meddelar ämbetets ombud, veterinär H. Hasselgren, »att å (eller strax bredvid)

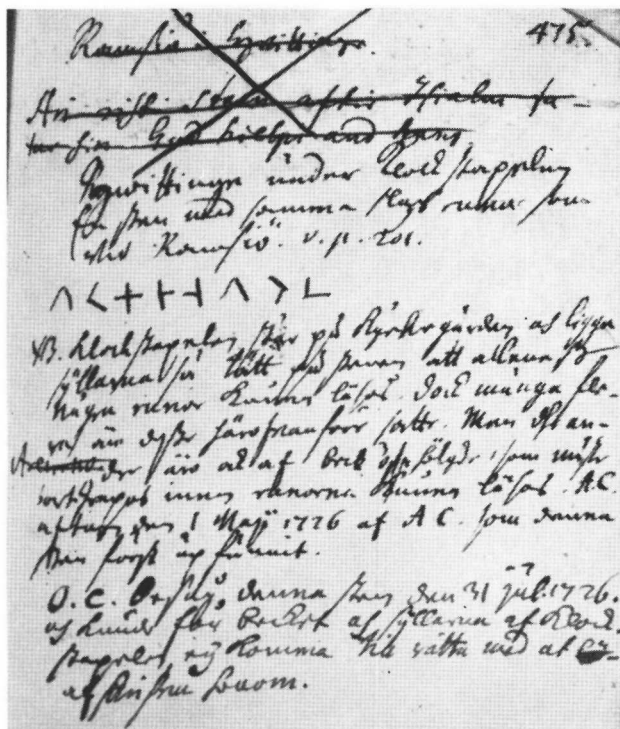

Fig. 551. U 1170. Vittinge kyrka. Efter F m 60:1.

¹ Ovanför på samma sida ha åtta »runor» avbildats; se fig. 551.

Vittinge kyrkogård omkring år 1913 hittades en runsten, som kanske ej är känd för akademien. Den är nu rest å kyrkogården vid vestra muren.» Uppgiften åsyftar otvivelaktigt U 1170.

Vid runinskriftsinventeringen år 1943 var stenen sprucken. Den restes och lagades genom Riksantikvarieämbetets försorg våren 1953.

Grå granit. Höjd 1,35 m., bredd 1,12 m. Stenens topp är avslagen. Ristningsytan är jämn; linjerna äro skickligt huggna, mjukt rundade. En spricka i stenen har skadat ornamentiken.

Tecknen i runbandet äro grunda men säkra. Deras utseende framgår av pl. 149. — A. Celsius, som undersökte stenen år 1726, kunde endast urskilja åtta tecken (se fig. 551); de övriga voro dolda av klockstapeln och av tjära.

Inskriften saknar utan tvivel språklig mening. Inskrifter av alldeles samma typ finnas på den närbelägna Ramsjöstenen (U 1175) och på stenen vid Nysätra prästgård (U 835). Det är anmärkningsvärt, att tre ristningar av denna egendomliga typ finnas inom ett så begränsat område. Avståndet från Nysätrastenen i SSÖ till Ramsjöstenen i NV är endast omkring 20 km. fågelvägen. I denna linje befinner sig också U 1170. Huggningstekniken avviker överraskande nog i hög grad, varför man, trots allt, icke vågar påstå, att de tre ristningarna ha utförts av samme person. Se vidare U 835 och där citerad litteratur.

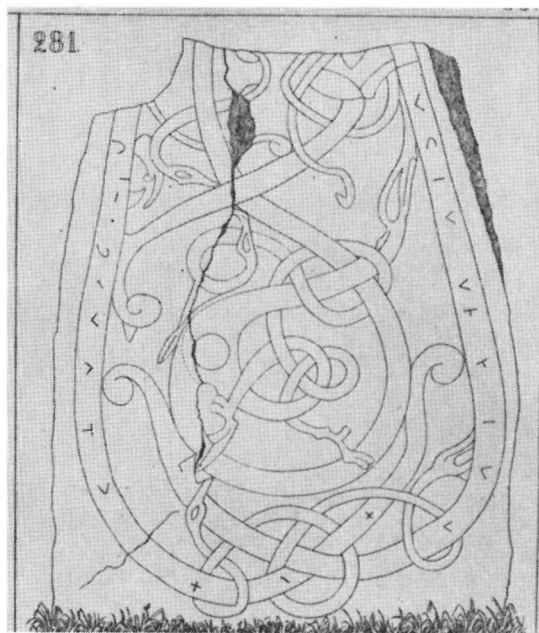

Fig. 552. U 1170. Vittinge kyrka. Efter D 1:281.

1171. Axsjö, Vittinge sn.

Pl. 150.

Litteratur: UFT h. 5 (1876), s. 122; R. Dybeck, *Runa* (fol.) 1876, s. 37; K. A. Karlinder, *Meddelande till Riksantikvarien* den 7/5 1926 (ATA); S. Kjersén, *Ombudsrapport* den 25/1 1928 (ATA); I. Schnell, *Rapport till Riksantikvarien* den 26/5 1929 (ATA), *Ett runstensfynd från Vittinge* (i: UFT h. 43, 1929–30), s. 61 ff; *Svenska Dagbladet* den 2/6 1929; *Sala Posten* den 3/6 1929; G. Gustafson, *Årsberättelse över fornminnesvården i Vittinge* år 1952 (ATA); S. B. F. Jansson, *Vittinge sockens runstenar* (i: *Vittingebygd* 1957), s. 4.

Äldre avbildningar: C. M. Bolm, teckning 1874 (ATA); I. Schnell, foto 1929 (i UFT h. 43); Jansson a. a.

Stenen står vid en liten stig i skogen, 1 km. SV om Axsjö by, 250 m. SSV om torpet Göksbo, numera ombyggt till sommarvillan Gökslund.

Den första kända uppgiften om U 1171 är från år 1874. Från detta år finnes en teckning av stenen, utförd av C. M. Bolm; i *UFT* och i *Runa* (fol.) lämnas närmare upplysningar om fyndet. *UFT*: »Å Axsjö skog norr om Göksbo skall enligt uppgift, lemnad af kyrkoherden P. A. Peterson, en runsten ligga. Längden är 11 fot och största bredden 6 fot.» Samma år som denna uppgift trycktes, reste Dybeck bl.a. i Torstuna härad. I *Runa* (fol.) lämnar han en redogörelse för sin »antiqvariska verksamhet under sommaren 1876»; om Axsjöstenen skriver Dybeck: »Jag gjorde ett längre uppehåll ... hos hemmansegaren Olof Olson i Grimle, Vittinge socken, Torstuna härad — en varm beundrare af runstenar och dertill en gammaldags hedersman. Vi färdades genom skogar och ödemarker, öfver berg och buskar, mellan ringmurar och kummel för att finna runminnen och vi hittade en gång verkligen en stor, mycket stor med slingor försedd flat sten, hvars ristning Olof flinkt uppritade med krita. Då jag derefter ville gripa mig an med runorna, funno vi till icke ringa